

Henri Le Saux – Hinduska mudrost i kršćanska mistika

Ivan Supićić
ivan@supicic.net

Francuski benediktinac Henri Le Saux u Hrvatskoj je (gotovo) potpuno nepoznat, a u svijetu vrlo poznat. O njemu su napisane ne samo brojne studije nego i knjige, i to s razlogom.

Bio je to izvanredan čovjek koji je, ne knjiški ili teoretski, nego svojom osobom i vlastitim životom autentično svjedočio svoju vjeru i vodio već prije Drugoga vatikanskog sabora iskreni dijalog te ostvarivao realni, praktički, otvoreni susret s jednim drugim religijskim obzorom i duhovnim iskustvom, hinduskim, na koje je taj isti Sabor kasnije općenito pozivao.

Le Saux je bio, kako je to istakla naslovom svoje knjige o njemu Marie-Madeleine Davy, istinska spona »između dviju obala«, prenositelj duhovnosti između Istoka i Zapada, između indijske, napose hinduske, i kršćanske duhovnosti.¹ Ali nipošto ne u smislu nekog sinkretizma, pokušaja stvaranja sinteze na konceptualnoj, mentalnoj ili religijskoj razini, ili pak traženja nekog teološkog rješenja problema religijskog pluralizma, nego – mnogo dublje – ostvarivanja iskustvenog susreta na duhovnoj razini življenja života i kreiranja vrednota vlastite kršćanske vjere u njezinu susretu s hinduizmom. Le Saux je tako na jednom mjestu napisao: »Kada kršćanstvo ne bi bilo sposobno asimilirati iznutra hinduističko duhovno iskustvo, time bi samo izgubilo pravo da se proglašava univerzalnim putem spasenja«.

Bretonskog porijekla, Le Saux je rođen u jednome malom selu francuske pokrajine Ille-et-Vilaine 1910. a umro je 1973. u Indiji u koju je pošao 1948. i iz koje se više nikada nije vratio u Europu. S 19 godina ušao je u glasoviti benediktinski samostan Sainte-Anne de Kergonan u jugoistočnoj Bretagni (u kojem sam jednom prilikom i sâm nekoliko dana proboravio, ali već nakon

¹ Usp. Marie-Madeleine DAVY, *Henri Le Saux. Le passeur entre deux rives*, Paris, Albin Michel, 1997.

njegova odlaska). Nakon nekoliko godina njegov ga je duhovni zov odveo u zemlju iskonskih duhovnih slutnji i žudnje za Bogom – u Indiju.

U Indiji je Le Saux želio svjedočiti svoje kršćanstvo, svoju vjeru u Krista. A Kristu, kršćanstvu, Crkvi i svojem benediktinskom redu ostao je vjeran do kraja, zauvijek. Ali u toj je zemlji doživio blistavo otkrivenje, dubinski susret s njezinom duhovnošću, napose s duhovnošću hinduizma. I tako je tamo počeo njegov osobiti duhovni put u dijalogu s njom. O tom duhovnom putu nemoguće je reći u nekoliko redaka sve što bi bilo toga vrijedno. Taj je put bio toliko bogat i dubok, a njegova bujnost i misaono bogatstvo jednog cijelog života, njegovoga, provedenoga u susretu kršćanstva i hinduizma, toliki, da ih je ovdje moguće samo kratko dotaknuti, pokušati dati o njima tek neke naznake.

Henri Le Saux je napisao niz studija, članaka i knjiga. Među njima je, za našu temu središnje i bitno djelo paradigmatskog naslova njegova *Hinduska mudrost, kršćanska mistika*, ali i jedno njegovo manje, ali također vrlo značajno djelo, *Buđenje sebi, buđenje Bogu*.² Ta se djela i danas smatraju aktualnima, a u vrijeme njihova objavljivanja bila su na neki način avangardna.

Prvo izdanje *Hinduske mudrosti, kršćanske mistike* izašlo je baš u godini završetka Drugoga vatikanskog sabora. Iz jednog izdanja u drugo, nakon toga, autor je to djelo dotjerivao, i terminološki i sadržajno, radujući se otvaranjima koja je Sabor inaugurirao. Tako napose deklaraciji o odnosu Crkve prema nekršćanskim religijama *Nostra aetate* u kojoj se o hinduizmu doslovno kaže: »... u hinduizmu ljudi istražuju i izražavaju božanski misterij neiscrpivom plodnošću mitova i oštromnim pokušajima filozofije te traže oslobođenje od tjeskobe naše egzistencije, bilo u oblicima asketskoga života bilo dubokim razmatranjem, bilo utjecanjem Bogu u ljubavi i pouzdanju«.

Za Le Sauxa se nije ponajprije radilo o pokušaju traženja religijskog približavanja ili uspoređivanja, o pronalaženju zajedničkih obilježja kršćanstva i hinduizma na konceptualnom ili čak doktrinalnom, dogmatskom planu, nego o nečem dubljem: o traženju duhovnih srodnosti ili sličnih duhovnih korijena. Riječ je bila više o *duhovnom* negoli o *religijskom* dijalogu. Naime, na razini vjerovanja *religijske razlike* mogu biti vrlo velike, a na razini življenja i traženja temeljnih ljudskih i duhovnih vrijednosti, npr. ljubavi prema Bogu te ljubavi i poštovanja prema čovjeku, *duhovne bliskosti* mogu biti još veće. Mogli bismo ustvrditi da su i za Le Sauxa potreba, izgledi i perspektive duhovnog zbližavanja među ljudima neusporedivo znatniji od približavanja na religijskoj razini – koliko god oni mogli biti mogući i uzajamno povezani. Duhovne bliskosti, na kraju, počivaju na nekoj univerzalnoj ljudskoj osnovi.

² Usp. Henri Le SAUX, *Sagesse hindoue, mystique chrétienne*, Paris, Le Centurion, 1991. Prvo izdanje ove knjige objavljeno je 1965. i bilo je prevedeno na engleski i njemački. Izvornik njegove knjige *Éveil à soi, éveil à Dieu. Essai sur la prière*, Paris, Le Centurion, 1971. i ²1986, objavljen je na engleskom pod naslovom *Prayer*, Delhi, I.S.P.C.K., 1967.

Neke od tih duhovnih bliskosti koje, prema Le Sauxu, obilježavaju kršćansku i hindusku duhovnost su: 1. buđenje svijesti, to jest buđenje sebi, buđenje Bogu; 2. nadilaženje ljudskih znakova i simbola da bi se doprlo do božanske Realnosti; 3. napuštanje uskoće ega, egocentričnosti i egolatrije; 4. traženje Prisutnosti Božje čovjeku i prisutnosti čovjekove Bogu. O svakome od tih bitnih obilježja može se reći, kao najosnovnije, ovo što slijedi.

1. Buđenje svijesti bitan je aspekt hinduističke, ali i budističke, duhovnosti. Veliki duhovni učitelji Indije stavljaju buđenje svijesti u središte svih duhovnih težnji i nastojanja. To je bitna tema iz koje sve proizlazi i kojoj se sve vraća. Bez buđenja svijesti nema duhovnog napretka. Duh je svijest, a svijest je duh. Postići duhovni uspon znači uspeti se do što punije svjesnosti. U kršćanskoj se duhovnosti to nije općenito i obično baš tako formuliralo. To je činio i danas čini tek manji broj osobito prosvjetljenih kršćanskih duhovnih učitelja. Mnogo drugih vrti se oko svega i svačega a da do te teme ne dolazi radikalno i jasno kao do središnje realnosti duhovnog života na koju je pozivao i sâm Krist. Taj je aspekt u kršćanskoj duhovnosti bio katkad žalosno zanemaren, a tomu je tako i u naše doba. No, to ne znači da je iz nje bio ili ostao odsutan. Bilo je, naprotiv, vremena i gibanja, kada su čak veliki mistici stavljali osvajanje svijesti u središte duhovnog života. I ne spominjući izrijeком svijest, ipak se o njoj radilo jer je ona u stvari bila nezaobilazna. Danas, međutim, treba snažno probuditi *svijest o svijesti* kao o temelju svake duhovnosti, pa i kršćanske.

Vidljivo je iz evanđelja da je Krist snažno pozivao na buđenje svijesti, na duhovnu budnost. To se može protegnuti i na njegovu riječ učenicima uoči Muke u getsemanskome vrtu: »Zar niste mogli probdjeti sa mnom niti jedne ure?« Nije tu dakako bila riječ tek o fizičkoj budnosti, od koje kao takve i ne bi bilo prevelike koristi, nego o njoj kao o preduvjetu za duhovnu budnost u prisutnosti i molitvi u tako krajnje teškom, presudnom trenutku. Poziv na svjesnost i svijest prisutna je i u onoj Kristovoj riječi kada kaže učenicima: »Molite i bdijte da ne padnete u napast!«. Tu je jasno povezana molitva s budnošću, jer molitva i jest svijest i budnost, prisutnost čovjekova Prisutnosti Božjoj, zaziv te Prisutnosti u svijesti i molitvi. No, najznačajnija je od svih Kristovih riječi vjerojatno ona u kojoj se, moramo to tako shvatiti, svojom univerzalnošću obraća svim ljudima: »Što kažem vama, kažem svima: bdijte!«. Ti Kristovi pozivi na stalnu probuđenost da nas »lopov« ne zatekne na spavanju te nam potkopa i okrade kuću, da nas »zaručnik« ne iznenadi u vrijeme u koje ga ne očekujemo, da se ne uspavamo, utonemo u drijemež, da ne otežamo pod brigama i užicima ovoga zemaljskog života – sve su to pozivi na unošenje u njega te bitne dimenzije svjesnosti, probuđenosti, vjere da osim svijeta postoji nadsvijet, da u ovome životu nije sve dano i da on nije kraj nego početak svega, da postoji vječna, božanska realnost na koju je svaki čovjek pozvan da participira, da joj se približava, da se za nju bori, da ju posvijesti i k njoj teži svom svojom snagom, cijelim svojim bićem, svom »svojom dušom, srcem i umom«. To je ta

krajnja Realnost, koju je Krist nazvao Kraljevstvom Božjim, a koju će druge duhovnosti, ciljajući na isto, različito nazivati, pa tako i »carstvom svijesti ili duha«. O tome se »carstvu« ili »kraljevstvu« može imati razna vjerovanja, ali s onu stranu njihovih sadržaja i usmjerenja stoji bitna realnost Božjega nadsvijeta u koji su pozvani svi ljudi. Prema samoj Kristovoj riječi, njegov je dolazak na zemlju imao za cilj da se »svijet spasi« a ne da se sudi i osudi. A to vrijedi i za svakoga čovjeka. U ovoj bitnoj duhovnoj intuiciji potrebe čovjekova spasa i duhovnog uspona u svijesti i ljubavi kršćanstvo, hinduizam, budizam i islam imaju više duhovnih bliskosti nego razlika.

Nasuprot svijesti, ne-svijest je neznanje, uspavanost, zastoj života i negacija duhovnosti, robovanje sebi i svijetu. Nesvijest rađa tupošću, repetitivnošću, upadanjem u sheme i obrasce, životne i misaone, okamenjenošću i prekidom komunikacije. Ona je suprotnost izvornosti i autentičnosti, utopljenost u determinizme ega, psihološke zakonitosti nasuprot slobode svjesnosti.

2. Stoga ne čudi što se na njima i zaustavlja, a tako i na pukim znakovima i simbolima koji označavaju božansku Realnost s kojima se ona, međutim, ne smije nikada poistovjetiti. Ako »religiozan čovjek traži, čak nesvjesno, to da ih poistovjeti s /božanskom/ Realnošću, oni postaju idoli«³. Međutim, istinska molitva, duhovna svijest, teži k tome da ih nadiđe »povučena svom težinom svojega unutarnjeg poziva prema Onostranosti svega, k Realnosti u sebi«⁴. U svim religijama, pa i u kršćanstvu, znakovi i simboli, geste i obredi bili su namijenjeni tome da približe čovjeka Bogu. No, često se događalo da je njihova repetitivnost dovodila do slabljenja svijesti, do zaustavljanja na njima umjesto do istinskog poleta k Njemu. A zajedničko je kršćanskoj i hinduskoj duhovnosti da nadiđu puke riječi, geste, znakove i simbole te da učine od čovjeka istinskog vjernika koji će se, prema Isusovoj riječi, klanjati Bogu »u duhu i istini« (Iv 4, 23).

3. Premda se rijetko, čak i danas, ali postupno ipak sve češće, to tako formulira u kršćanskoj duhovnosti, bit je duhovnoga puta k Bogu u tome da čovjek napusti svoj ego, egocentričnost, egoizam i egolatriju. Ni u čemu drugom ne stoji srž duhovnog poziva čovjeku. Kristov poziv stoji sav u tome: »Tko sačuva svoj život, izgubit će ga, a tko zbog mene izgubi svoj život, sačuvat će ga« (Mt 10, 39). Stavljati sebe, a ne Boga, u središte svijeta, podvrgavati sve sebi, vlastitim zadovoljstvima i interesima, ne poštivati svojeg brata ili sestru i ne činiti ništa za njih, sve su to razni oblici stavljanja vlastitoga ega iznad svega drugog i površ svih drugih, pa i samoga Boga. No to je pogubno i za samoga čovjeka, njegovu dušu i njegovo besmrtno određenje i rast u plemenitosti, svjetlu i ljubavi odavle do vječnosti. Suština svih velikih religija, pa i hinduizma, u onome što je u njima najčišće i najplemenitije, stoji u tome, srž kršćanstva

³ Henri LE SAUX, *Éveil à soi, éveil à Dieu*, 8.

⁴ Isto, 22.

pak iznad svega. Pritom je prijeko potrebno razlikovati ego od duhovne dubine čovjeka, njegovu *osobu* od puke biološke *individualnosti*. Kao što ističe Jacques Maritain, »individualnost je u meni ono što isključuje iz mene sve ono što su drugi ljudi, ona je uskoća ega, uvijek ugrožena i lakoma da *uzima za sebe*... Kao individuum svaki je od nas fragment vrste, dio ovoga svijeta, posebna točka neizmjernog spleta sila i utjecaja, kozmičkih, etničkih, povijesnih, čijim se zakonima podvrgava; podložan je determinizmu fizičkoga svijeta. Ali svatko je od nas također osoba..., postoji čitav po samome opstanku svoje duhovne duše, a ova je u njemu počelo stvaralačkog jedinstva, neovisnosti i slobode«⁵. Postupno oslobađanje od ega, od uskoće i zatvorenosti vlastita bića duhovni je cilj za kojim teže *mutatis mutandis* i kršćanstvo i hinduizam.

4. Nesumnjiva bliskost njihovih duhovnosti, uza sve razlike na razini vjerovanja, postoji i u tome što one teže u čovjekovu životu prema Prisutnosti Božjoj. Već zato što, kako smo napomenuli, obje pozivaju na prijelaz tijekom duhovnoga puta od znakova i simbola k božanskoj Realnosti, k samome Bogu, pozivaju i na naše uprisutnjenje Prisutnosti Božjoj. Kao što ističe Le Saux, »za vjernika bi živjeti u prisutnosti Božjoj trebala biti isto tako prirodna stvar kao udisati okolni zrak. Iznad svega, živjeti u toj prisutnosti svjesno i što više moguće dostojno«⁶. U stvari, »molitveni i kontemplativni život stoje jednostavno u realizaciji prisutnosti Božje u dubini našega bića, u dubini svakoga bića, također s onu stranu svih bića, svake unutarnjosti i izvanjskosti«⁷. Prisutnost se Božja, međutim, katkada ne doživljava kao konstanta. No, biblijski prikazi dolazaka i odlazaka Božjih, Njegovih prisutnosti i odsutnosti, samo su – kako ističe Le Saux – simbolički izrazi otpora što ga sâm čovjek pruža Bogu, njegovih vlastitih vraćanja i napuštanja, njegovih vlastitih odsutnosti i prisutnosti Prisutnosti Božjoj. To je taj Misterij s ljudskim licem kakvim nam ga predstavljaju evanđelja u osobi Isusa Krista te taj misterij bez lica, sav u čistoj unutarnjosti kakav se manifestira kod mudraca Indije. Le Sauxova knjiga *Hinduska mudrost, kršćanska mistika* nije nipošto neka sinteza među dvjema duhovnim iskustvima, hinduskim i kršćanskim, nego poziv – u njihovu dijalogu i u tom svjetlu – na produbljenje svojega vlastitog duhovnog iskustva, na ispitivanje u Prisutnosti Božjoj vlastitoga duhovnog iskustva.

⁵ Jacques MARITAIN, *La personne et le bien commun*, Paris, Desclée de Brouwer, 1947, 31.

⁶ Henri LE SAUX, *Éveil à soi, éveil à Dieu*, 16.

⁷ Isto, 19.